

СЛОВА ПРА «КУЛЬТУРУ», АБО НЕКАЛЬКІ ЗАЎВАГ ЗАМЕСТ ВІНШАВАННЯ

Н. Б. Лысова

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

Першага студзеня спаўняецца дваццаць год з таго часу, калі ўпершыню прагучалі пазыўныя беларускага канала «Культура». Згодна ідэі рэфарматараў радыёвяшчання пачатку стагоддзя ён павінен быў быць адной са спецыялізаваных станцый і забяспечыць пэўным «кантэнтам адукаванага, цікаўнага, духоўна багатага слухача» [1]. За гэты час канал набыў вопыт, які, на наш погляд, трэба аналізаваць, каб удакладніць наступныя крокі дзейнасці, творчасці.

Разам з каналам змяніліся прыярытэты, мода, густы аўдыторыі краіны. Напрыклад, развіццё культуры прывяло да страты музыкай сваіх першасных пазіцый у рэйтынгах спажывоў твораў мастацтва. Яна саступіла іх кінасерыяльнай прадукцыі. Гэта, канешне, колькасна панізіла слухачоў усіх радыёканалаў, бо яны звязаны, у першую чаргу, менавіта з гукавым мастацтвам.

Трансляцыя музычных твораў патрабуе асобнага падрабязнага аналізу, які б ўлічваў выбар твораў, якасць выканання, месца ў сетцы вяшчання. Да культуры музычнай трансляцыі адносяцца і застаўкі/перабіўкі, і каментар да музыкі. Да нотнага гуку тут далучаецца слова, або культура слова, рэlevantнасць каментару, інтэлектуальная культура. Як ладзіцца сёння трансляцыя музычных твораў на канале «Культура»?

Нам падаецца, што мяняюцца музычныя густы і на беларускай станцыі. Так, у апошні час перавага, напрыклад, аддаецца джазавай музыцы. Менавіта джаз, больш класічны, займае значную колькасць часу ў эфіры. Стала гучаць усходняя класічная музыка. Класічная інструментальная музыка шырока прадстаўлена ў сетцы канала «Культура» з добрымі каментарыямі. Яны, як правіла, вывераны музыказнаўцамі, да думкі якіх далучаюцца журналісты канала.

Менш шанцуе музыцы кіно, якая мае адпаведную рубрыку ў сетцы. Напрыклад, калі Яўген Талкачоў у сваім прадстаўленні музыкі Эдуарда Арцэма знайшоў кампетэнтнага каментатара твораў кампазітара ў выглядзе слоў кінарэжысёра Вадзіма Абдрашывава

(«Музыка кіно», 2.12.2021) – гэта выдатна, але ў большасці выпадкаў журналісты абмяжоўваюцца традыцыйным пералікам опусаў кінакампазітара або, яшчэ горш – пералікам узнагарод, такім чынам прапануючы слухачам паслуговыя бюракратычныя характарыстыкі. І зусім недарэчным выглядае выпадак з прадстаўленнем песень з фільмаў «Прыгоды Бураціна» і «Айбаліт 66» («Музыка кіно», 7.10.21), калі журналіст не ўгадаў аўтараў песень, паэтаў Булага Акуджаву, Вадзіма Карастылёва і кампазітараў Аляксея Рыбнікава, Барыса Чайкоўскага, да і пра кінатворчасць галоўнага выканаўцы песень Ралана Быкава таксама нічога не гаварылася. У змесце тэксту да «музыкі кіно» чамусьці распавядаліся незвычайныя выпадкі з пачатковай дзейнасці Ралана Быкава ва ўніверсітэцкім тэатры? Дзіўна! Нелагічна. Неахайна. Некультурна. Бо асноўныя характарыстыкі культуры каментара – да месца або «дасціпна і кемліва». Нам здаецца, галоўная мэта каментара на канале культуры – не здзівіць цікавымі, інтрыгуючымі фактамі, а дапамагчы даведацца ці лепей зразумець музыку мінулага.

Праўда самі журналісты канала сёння вырашаюць мэту вяшчання інакш: «Канал «Культура» натхніць і падтрымае вас выбранымі ўзорамі мастацтва» – гаварыў вядучы першага кастрычніка 2021 года, калі прадстаўляў праграму дня. Кожнае слова на радзё мае вялікую вагу. «Натхніць і падтрымаць»? Так і чуецца «нам песня будаваць і жыць дапамагае» з савецкага песеннага рэпертуару. Тут абвешчаецца функцыя рэлаксацыі ці псіхалагічнай дапамогі? Але ж для гэтага існуе канал «Рэлакс». Здаецца гэта яго «логін» і задача. А канал культуры павінен прапандаваць лепшае, тым самым здзяйсняць штодзённы дэвіз («мы выбіраем вечныя каштоўнасці») і рабіць аксіялагічны ці якасны адбор таго, што прапануе сучаснае жыццё. Па большай частцы, менавіта сучаснасць. Інакш ён пераўтвораўца ў «Рэтра-канал».

На самым пачатку сваёй дзейнасці журналісты абралі шлях рэтра-вяшчання, ці надавання новага жыцця фондам радзё. І сёння гэта адбіваецца вялікай колькасцю рэтрансляцый або ўключэннем кожнага дня па некалькі архіўных матэрыялаў з фондаў. Здаецца, сучасны радзёканал «Культура» можа адкінуць задачу рэтрансляцыі, таму што ёсць сайт канала і можна выстаўляць архіўныя перадачы там у пэўнай «павестцы дня» (да юбілейных дат ці ўгодкаў або ін-

шай актуальнасці), а ў сённяшнім эфіры фіксаваць шматлікія з’явы, што адбываюцца «тут і цяпер». Канешне, некаторыя запісы мінулага захавалі такую культурную значнасць і эстэтычную якасць, што маглі б заставацца на сайце вельмі працяглы час (дзеля прапаганды лепшых узораў нацыянальнай культуры). Напрыклад, перадача Зоі Каваленкі пра народную артыстку Беларусі Стэфанію Станюту з фрагментамі радыёпастановак розных часоў з яе ўдзелам (ранішні паўтор ад 3.12.21) магла б стаць такім прыкладам такога архіўнага сайта. Бо і выбарка фрагментаў, і майстэрства голасу актрысы, і пабудова нарыса, і дасціпны, інтэлектуальны стыль маўлення – усе складнікі перадачы прымушаюць яе слухаць, вяртацца як да прыкладу майстэрства.

Сёння пры зніжэнні папулярнасці радыёвяшчання больш як на 15 %, згодна з данымі Інфармацыйна-аналітычнага цэнтра пры Адміністрацыі Прэзідэнта [2], канкурэнцыя радыёканалаў расце, павялічваецца іх колькасць і адпаведна асартымент прапаноў музычных напрамкаў і стыляў. Пры гэтым традыцыйна вялікі попыт у слухачоў застаецца за радыёным словам (перш за ўсё – навінамі). Як чыстай паветры не хапае нашаму каналу сучасных мастацкіх навін і размоў пра іх.

Канал «Культура» звычайна арганізуе навасныя выпускі па прынцыпе анансавання выставак, фестываляў, паказаў. Навасныя праграмы будуюцца выключна на мясцовым матэрыяле, практычна адсутнічае рэпартаж як класічны навасны жанр. Пры гэтым існуе «адміністрацыйны» падыход да абвешчання навін: спачатку сталічныя, потым рэгіянальныя. Да прадстаўлення культурных падзей далучаецца каментар куратараў, будучых удзельнікаў (канешне, ацэнкі мерапрыемстваў публікай амаль адсутнічаюць). Тут зноў «не шанцуе» кінапрэм’ерам: журналісты канала часта зачытваюць у эфіры тэксты постэраў, што для масавага гледача выстаўляюцца каля кінатэатраў ці на кінапляцоўках у інтэрнэце, каб заінтрыгаваць або прымусіць набыць квіток, замест таго, каб распавесці пра эстэтычную якасць, стылістычныя ці жанравыя асаблівасці фільма або, нарэшце, нагадаць пра творчасць стваральнікаў, майстроў кіно.

Беларуская культура літаратурацэнтральная, што звязана з моваю. Менавіта мастацтва беларускага слова стварае базіс нацыянальнага мастацкага светаадчування. І трэба азначыць, што ства-

ральнікі беларускага канала «Культура» аддаюць (у адрозненне ад аднайменнага друкаванага беларускага выдання – газеты «Культура») вялікую частку вяшчання літаратуры. Асабістыя перавагі выбару журналістаў, людзей ад літаратуры, дапаўняюцца першаснасцю значнасці мовы ў развіцці нацыянальнай культуры.

Розныя формы трансляцыі літаратуры залежаць, у першую чаргу, ад выканаўчых спосабаў падачы мастацкага слова: ад чытання аўтарскага, журналісцкага, акцёрскага да «радыётэатра». Да гэтага абавязкова трэба дадаць майстэрства публіцыстычнай размовы пра мастацтва слова: дыялогі аб літаратуры з аўтарамі і чытачамі, рэпартажы з кнігавыдавецтваў ці прэзентацый, канферэнцый і іншыя формы.

У перадачах канала «Культура» публіцыстычнага напрамку («На кніжнай паліцы», «Дыялогі пра культуру», «Гаспода», «Сюжэт да вечнасці») гавораць пра літаратурную творчасць асобных аўтараў, літаратурны працэс мінулага, новыя выстаўкі ці канферэнцыі. Сярод перадач ёсць удалыя знаходкі з ракурсу тэмы (эстэтычная значнасць перакладу – «Гаспода» ад 30.11.21), якія вылучаюцца высокім узроўнем ведаў суб'яднікі ці вядучага, яго маўленчым і інтэлектуальным вопытам («Сюжэт для вечнасці» – аўтарская праграма Навума Гальпяровіча).

Але літаратурным перадачам радыёканала «Культура» не хапае маштабу бачання літаратурнага працэсу, узроставага, шматнацыянальнага, сусветнага. Для прыкладу, у верасні мінулага года на канале «Культура» побач з творамі беларускамоўных аўтараў дарослыя слухачы пачулі творы толькі двух пісьменнікаў замежжа – Эміля Заля і Фёдара Абрамава. Больш пашанцавала слухачам дзіцячага ўзросту: ім прапаноўвалі рускія і кітайскія народныя казкі, творы Сяргея Міхалкова, Здзіслава Стомы, Якава Маліка, Івана Юркіна. Згадзіся, выбарка здзейснена не па прынцыпах актуальнасці ці сучаснай запатрабаванасці. Яна больш зарыентавана (дарэчы, як і выбар твораў беларускай літаратуры) на школьную праграму, на мінулы літаратурны канон. Здаецца, «Культура» не дзіцячы радыёканал, а ў ім амаль чвэрць праграм арыентавана на дзіцячую аўдыторыю ці школьную аўдыторыю (гэта тычацца і літаратурных праграм, і радыётэатра, і сацыяльных праектаў). Для таго ж самага галоўнага сегмента аўдыторыі, інтэлектуальнай публікі, не хапае праблемных, дыскусійных, актуальных праграм па сучаснаму мастацтву.

Такім чынам, прааналізаваўшы вяшчанне радыёканала, трэба павіншаваць «Культуру» з набыццём такога ўзросту, калі ўжо ёсць вопыт, веды, і можна зрабіць адкрыццё сябе свету, аўдыторыі, да якой варта прыслыхоўвацца. Таму адзначым тых непасрэдных рэкамендацыі, што вынікаюць з выказаных заўваг:

- павялічыць колькасць матэрыялаў пра сучаснае мастацтва, каб збіраўся фонд з лепшых нацынальных культурных здабыткаў. Думайце пра будучыню!
- палепшыць культуру вяшчання: ні якіх памылак або «плёткаў» для масавай публікі. Трымайце ганарлівае імя «Культура»!
- паменшыць паўторы перадач, бо жывем у час інтэрнэту, калі трывалая зваротная сувязь з яе «вяртаннем у мінулае», напамінам і каментаром, перамясцілася на сайтавую пляцоўку. Стварайце актыўны камунікатыўны сайт!

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Гісторыя канала «Культура» / Пра «Культуру» // Канал «Культура». Беларускае радыё. – Рэжым доступу: <https://www.radiokultura.by/be/content/gistoryya-kanala-kultura>. – Дата доступу: 15.11.2021.
2. Малмыга, Т. Региональное радиовещание в условиях реагирования на вызовы в информационной сфере. – Рэжым доступу: <http://mediana.by/rubriki/issledovaniya/1886-regionalnoe-radioveshchanie-v-usloviyakh-reagirovaniya-na-vyzovy-v-informatsionnoj-sfere.html>. – Дата доступу: 16.11.2021.

АСАБЛІВАСЦІ ПРАГРАМНАЙ ПАЛІТЫКІ І КАНТЭНТУ РАДЫЁКАНАЛА «КУЛЬТУРА»

Т. У. Малмыга

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

Ва ўмовах глабалізацыі, якая характарызуе працэс развіцця сучаснага грамадства, востра паўстаюць праблемы захавання культурнай ідэнтычнасці, парушэнні звыклых культурных сувязей, сціранні рэгіянальных адрозненняў. Шырокае распаўсюджванне атрымліваюць уніфікаваныя стандарты, якія ўспрымаюцца людзьмі як най-